

УДК 343.537:343.346.8:343.974

С. В. Шапочка,
науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України,
магістр права

ЩОДО ПОНЯТТЯ ШАХРАЙСТВА, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ (КІБЕРШАХРАЙСТВА)

Статтю присвячено дослідженню категорій кіберзлочинність, кіберзлочин, кібершахрайство, комп'ютерна злочинність, комп'ютерне шахрайство та відмінностям між ними, напрацюванню авторських визначень.

Ключові слова: кіберзлочинність, кіберзлочин, кібершахрайство.

Постановка проблеми. Злочинність була й залишається одним із найголовніших дестабілізаторів суспільного розвитку. Її масштаби – реальна загроза процесові становлення суспільства і здійсненню реформ¹.

Шахрайство з використанням комп'ютерних мереж, незважаючи на еволюційні процеси, залишається злочином проти власності, що вчиняється з використанням обману чи зловживання довірою. Різниця полягає лише в тому, що обман відбувається не під час безпосереднього фізичного вербального чи невербального контакту з жертвою, а дистанційно, тобто з використанням можливостей комп'ютерно-телекомунікаційних пристроїв, систем або мереж².

Відповідно до ч. 3 ст. 190 КК України шахрайство визначається законодавцем як заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням електронної обчислювальної техніки (ЕОТ). Але слід сказати, що це не вичерпна характеристика поняття шахрайства. Ми погоджуємося з

¹ Шакун В. І. Влада і злочинність / В. І. Шакун. – К. : Пам'ять століть, 1997. – С. 3.

² Shapochka S. Preventing Fraud Using Computer Networks / S. V. Shapochka // Internal Security. – 2013. – № 2. – P. 70.

думкою О. В. Смаглюка³, що є два підходи до характеристики цього терміна. Перший – це обмеження поняття шахрайства диспозицією ст. 190 КК України. Другий – застосування розширеного тлумачення поняття шахрайства. Так, наприклад, В. Д. Ларичев⁴ під шахрайством розуміє, крім діянь, передбачених відповідною нормою, ще й заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 КК України), а А. Данн⁵ вважає шахрайством усі злочини, що вчиняються за допомогою обману. Безумовно, слід погодитися з тим, що ці злочини мають спільну природу, але вони посягають на різні об'єкти, а обманні дії, до яких вдаються злочинці, у більшості випадків суттєво відрізняються між собою. Ще на початку минулого століття Г. Тард⁶ зазначав, що серед усіх умов, які сприяють формуванню грубого та жорстокого злочинця, найбільш фундаментальною є, безперечно, звичка до обману, і навіть убивця повинен застосовувати обман, щоб приховати готування до злочину.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Дослідженнями окремих аспектів боротьби зі злочинами, що вчиняються з використанням комп'ютерних мереж взагалі, та шахрайством, зокрема, займаються такі вчені, як В. Д. Гавловський, А. А. Комаров, К. В. Тітуніна, С. С. Чернявський, В. І. Шакур, В. П. Шеломенцев, О. М. Юрченко та ін.

Мета статті. В попередніх наукових публікаціях нами висвітлювалися різні аспекти шахрайства, що вчиняється з використанням можливостей комп'ютерних мереж. Ця стаття є логічним продовженням здійснюваного нами дослідження і містить пропозицію щодо визначення понять «кіберзлочинність», «кіберзлочин», «кібершахрайство», встановлення їх відмінності від понять «комп'ютерний злочин», «комп'ютерна злочинність», «комп'ютерне шахрайство».

³ Смаглюк О. В. Шахрайство за Кримінальним кодексом України 2001 року : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О. В. Смаглюк ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2004. – С. 12.

⁴ Ларичев В. Д. Как уберечься от мошенничества в сфере бизнеса? / В. Д. Ларичев. – М. : Юрист, 1996. – С. 11.

⁵ Данн А. Жулики, мошенники, аферисты: наставления простофилям и инструкции мошенникам. Кн. 1 / А. Данн. – СПб. : Политехника, 1996. – С. 84.

⁶ Тард Г. Сравнительная преступность / Г. Тард / пер. с франц. – М. : Тип. И. Д. Сытина, 1907. – С. 246.

В Україні відсутня цілісна термінологічна система усталених визначень ключових понять, що сформувала б єдиний термінологічний апарат у сфері боротьби зі злочинами, що вчиняються з використанням можливостей ЕОМ, ЕОТ, комп'ютерів, систем, інформаційних об'єктів, пристроїв і мереж електрозв'язку. Зазначене суттєво ускладнює розуміння проблеми застосування кримінально-правових норм у сфері боротьби з кіберзлочинністю взагалі та з окремими злочинами – шахрайством, що вчиняється з використанням мережі Інтернет й ЕОМ, ЕОТ чи комп'ютерів, зокрема. У той самий час різним суб'єктам боротьби з кіберзлочинністю для ефективної взаємодії та надання взаємної допомоги є необхідним однозначне розуміння проблеми, постановка завдань, а також чітке розмежування чинників, понять тощо.

Виклад основного матеріалу. Вже майже півстоліття ведуться дискусії із питань запобігання кіберзлочинності й здійснення кримінального правосуддя. Ці питання займають чільне місце в порядку денному роботи Конгресу Організації Об'єднаних Націй і свідчать про незмінну актуальність та серйозність зазначеної проблеми, яку вирішити до цього часу не вдалося. Частково це відбувається внаслідок постійного розвитку техніки, разом з яким змінюються й способи вчинення кіберзлочинів⁷.

У 1960–1980 рр. багатьом країнам довелося зіткнутися з новими видами злочинів – маніпуляцією з комп'ютерними системами й комп'ютерним шпигунством, що не підпадали під дію чинного кримінального законодавства⁸. Так, у 1966 р. комп'ютер був уперше використаний як інструмент для вчинення крадіжки з Банку Міннесоти (США), і цей випадок був офіційно

⁷ Salvador Declaration on Comprehensive Strategies for Global Challenges: Crime Prevention and Criminal Justice Systems and Their Development in a Changing World : Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice (Salvador, Brazil, 2–19 April 2010) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.unodc.org/documents/crime-congress/12th-Crime-Congress/Documents/Salvador_Declaration/Salvador_Declaration_E.pdf. – Заголовок з екрану.

⁸ Susan H. Nycum, *The Criminal Law Aspects of Computer Abuse: Applicability of the State Penal Laws to Computer Abuse* (Menlo Park, California, Stanford Research Institute, 1976) и Ulrich Sieber, *Computerkriminalität und Strafrecht* (Cologne, Karl Heymanns Verlag, 1977) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldcat.org/title/criminal-law-aspects-of-computer-abuse-applicability-of-the-state-penal-laws-to-computer-abuse/oclc/654145221/editions?referer=di&editionsView=true>. – Заголовок з екрану.

zareestrovaniy yak pershiy kibertzlochyn. Za danymi Stenford'skogo univ'ersitetu, v SSHA u 1969 r. vchineno 10 kibertzlochyniv, a v 1977 r. – 85⁹.

Poyava v 90-ti roki XX st. grafichnogo interfejsu dlya roboty z EOM stala katalizatorom strimkogo zrostan'ny kilykosti korystuvachiv merезі Internet, sprychynila vyniknennya novykh problem: informatsiya, rozmischena na zakonnykh pidstavakh u segmentі merезі odniei kraїny, stavala dostupnoyu v budy-ykii tochi zemnoї kulі, v tomu chisli v kraїnakh, de її publikatsiya superechyla zakonu¹⁰.

Vperше sklady kibertzlochyniv sformulovano u 1979 r. na konferentsії amerikans'koi asotsiatsії advokativ u m. Dal'las¹¹, de zapropinovano take їх viznachennya:

– umisne nesanktsionovane diynnya z metoju zmіny, poшкодження, znyshchennya chy vikradennya komp'yutera, obchisl'ovальної systemy, merезі komp'yuteriv chy sistem matematychnoho zabezpechennya, program abo danykh;

– umisne nesanktsionovane porushennya zv'yazku між komp'yuteraми, obchisl'ovальними systemami chy merезі komp'yuteriv;

– vykorystannya abo sproba vykorystannya komp'yutera, obchisl'ovальної systemy abo merезі komp'yuteriv iz metoju otrymannya groshey, vlasnosti abo poslug, prykrывayuchys' fальshyvimi pidstavami й obіtsyankami abo vydayuchi sebe za іншу osobu. Tobto vperше viznacheno sklad zlochynu – shakraystva z vykorystannym komp'yuternykh merезі. Pokazovo, sho ці viznachennya znayshly svoje відображен'ny v amerikans'komu zakonodavstvi lyshе cherez kilyka rokiv.

Nyni, yak відмічає В. Б. Vexov¹², skladnist' y formulyovanni ponyattya «komp'yuterniy zlochyn» існує vnaslіdok nemozhlyvosti vidіlennya yak єдиногo

⁹ Net Losses: Estimating the Global Cost of Cybercrime Economic impact of cybercrime II / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://csis.org/files/attachments/140609_rp_economic_impact_cybercrime_report.pdf. – Заголовок з екрану.

¹⁰ International Telecommunication Union of the United Nations : Comprehensive study of the problem of cybercrime and responses to it by Member States, the international community and the private sector (Vienna, 25–28 February 2013) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.unodc.org/documents/organized-crime/UNODC_CCPCJ_EG4_2013/UNODC_CCPCJ_EG4_2013_2_E.pdf. – Заголовок з екрану.

¹¹ Курушин В. Д. Компьютерные преступления и информационная безопасность / В. Д. Курушин, В. А. Минаев. – М. : Новый Юрист, 1998. – С. 51.

¹² Vexov В. Б. Компьютерные преступления: способы совершения, методики расследования / В. Б. Vexov. – М. : Право и закон, 1996. – С. 18.

об'єкта злочинного посягання, так і більшості предметів останнього з точки зору їх кримінально-правової охорони.

У таких державах, як США, Велика Британія, Франція, Німеччина, законодавець вважає комп'ютерними злочинами дії, в яких комп'ютер є об'єктом або знаряддям посягань (крадіжка комп'ютерів чи їх компонентів). В інших державах, зокрема, Нідерландах, Республіці Білорусь, Російській Федерації, до комп'ютерних відноситься окрема група злочинів – протизаконні дії у сфері автоматизованої обробки інформації з головними класифікуючими ознаками: спільність способів, знарядь, об'єктів посягань, предметом посягання є інформація, що обробляється в комп'ютерній системі, а комп'ютер служить лише знаряддям посягання¹³.

У національному законодавстві України поки що немає визначення понять «комп'ютерна злочинність», «комп'ютерний злочин», «комп'ютерне шахрайство», «кіберзлочинність», «кіберзлочин», «кібершахрайство».

У статтях 163 і 190, а також у розділі XVI КК України поняття «комп'ютер», «ЕОТ», «ЕОМ» визначають один і той самий об'єкт посягання чи інструмент вчинення злочину з використанням мережі Інтернет та комп'ютерно-телекомунікаційних пристроїв, систем або мереж. Так, у ст. 163 КК України злочином вважається «порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер», тобто використовується термін «комп'ютер» без надання змістовної дефініції.

При цьому в ч. 3 ст. 190 КК України, згідно з якою злочином вважається шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій з використанням ЕОТ, законодавцем так само не надається визначення цього поняття. Незважаючи на це, розділ XVI КК України отримав назву «Злочини у сфері використання ЕОМ (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку» з установленням відповідальності за вчинення злочинів із використанням

¹³ Вехов В. Б. Компьютерные преступления: способы совершения, методики расследования. – С. 19.

ЕОМ (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж. Проте в ньому також не визначається, які саме пристрої відносяться до ЕОМ. Отже, це поняття вважається тотожним дефініції «комп'ютер», визначення якої теж відсутнє.

На нашу думку, для здійснення державними і недержавними органами узгодженого комплексу заходів щодо ефективного запобігання будь-якому злочину вкрай важливим є чітке та однозначне визначення понять, необхідних для однакового розуміння складу злочину, розмежування злочинів зі схожими інституціями за притаманними лише їм ознаками, властивостями, складовими.

Отже, вживання в зазначених вище статтях КК України термінів «ЕОМ», «ЕОТ», «комп'ютер», «ЕОМ (комп'ютер)» є не зовсім доречним. Так, відповідно до чинного законодавства України зміст указаних дефініцій не розкривається на рівні законів, а міститься лише в спеціалізованих галузевих документах, таких як накази, інструкції, ДСТУ тощо. Причина подібного стану речей полягає в тому, що законодавець, установлюючи кримінальну відповідальність за вчинення таких злочинів, спирався на різні назви інструмента, предмета вчинення злочину, оскільки зазначені статті знаходяться в різних розділах КК. До того ж вони розроблялися і подавалися на розгляд Верховної Ради України різними групами авторів із різними концепціями, досвідом законотворчої та правозастосовної діяльності. Тобто працівники як слідчих, так і оперативних органів, повинні чітко усвідомлювати, який саме злочин розкривають, розслідують, здійснюючи оперативне супроводження матеріалів кримінального провадження та кваліфікуючи суспільно небезпечні діяння саме як злочини, вчинені з використанням комп'ютерно-комунікаційних систем, мереж та пристроїв (ЕОМ, ЕОТ, комп'ютерів). У свою чергу, судові й наглядові органи, реалізуючи свої повноваження, мають чітко оцінювати і трактувати категоріальні відмінності та понятійний апарат, а тому кримінально-правові акти мають бути написані однозначно, оскільки будь-які неясності тлумачаться на користь злочинця.

Разом із цим, незважаючи на відсутність законодавчого визначення вище наведених понять, в Україні існують формалізовані дефініції. Так, відповідно до положень чинного державного стандарту України «Автоматизовані системи. Терміни та визначення», затвердженого Держстандартом України¹⁴, машина обчислювальна цифрова електронна (ЕОМ) являє собою сукупність технічних засобів та системного програмного забезпечення, яка створює можливість проведення обробки інформації та отримання результату в необхідній формі. Комп'ютер – це електронна цифрова обчислювальна машина. Машина обчислювальна персональна – комп'ютер персональний (ПОМ), призначений для обслуговування одного користувача, що характеризується невеликими габаритами, підвищеною надійністю, простотою зміни конфігурації та розвинутими засобами діалогу. Мережа (засоби комунікаційні) – сукупність ліній пересилання даних та комутаційних пристроїв, що дозволяє здійснювати взаємне сполучення прикінцевого обладнання. Мережа обчислювальних машин – система сполучених між собою комунікаційними засобами ЕОМ різної продуктивності та конфігурації.

Отже, згідно із зазначеним документом поняття «комп'ютер», «ЕОМ» є тотожними, хоча більш сучасною та вживаною назвою є комп'ютер.

Для напрацювання дефініцій та перелічених вище понять насамперед необхідно визначитися з терміном «кіберзлочинність».

«Кіберзлочинність» нерідко ототожнюється з терміном «комп'ютерна злочинність». У російськомовній літературі науковці-правники віддають перевагу поняттю «комп'ютерна злочинність» через превалювання досліджень у криміналістичній або процесуальній галузях¹⁵.

¹⁴ Докладніше див.: ДСТУ 2226–93. Автоматизовані системи. Терміни та визначення (офіц. вид.). – Чинний від 1994.07.01. – К. : Держстандарт України, 1994. – С. 40–41, 43.

¹⁵ Тропина Т. Л. Киберпреступность: понятие, состояние, уголовно-правовые меры борьбы : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Т. Л. Тропина ; Дальневост. гос. ун-т. – М., 2005. – С. 30.

Одні науковці (зокрема, В. П. Шеломенцев¹⁶, посилаючись на Великий тлумачний словник сучасної української мови¹⁷), вважають, що префікс «кібер-» (cyber) є скороченням прикметника «кібернетичний», який указує на створення чогось на основі принципів, методів кібернетики, яку розглядають як науку про загальні закономірності процесів управління та перетворення інформації у кібернетичних системах, під якими розуміють сукупність пов'язаних один з одним об'єктів (елементів системи), здатних сприймати, зберігати, переробляти інформацію, а також обмінюватися нею. Кібернетику, узагальнюючи її тлумачення у словниках та енциклопедіях¹⁸, можна розглядати як науку про загальні закономірності процесів управління та перетворення інформації у кібернетичних системах.

При цьому під кібернетичною системою розуміють сукупність пов'язаних один з одним об'єктів (елементів системи), здатних сприймати, зберігати, переробляти інформацію, а також обмінюватися нею¹⁹. Варто відмітити, що кібернетичну систему можна визнати тотожною комп'ютерній системі, визначення якої наводиться у Конвенції про кіберзлочинність²⁰: будь-який пристрій або група взаємно поєднаних або пов'язаних пристроїв, один чи більше з яких у відповідності до певної програми виконує автоматичну обробку даних.

При цьому кіберпростір (кібернетичний простір) визначають як штучне електронне середовище існування інформаційних об'єктів у цифровій формі,

¹⁶ Шеломенцев В. П. Організована кіберзлочинність: до визначення поняття / В. П. Шеломенцев // Боротьба з організ. злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журн. ; МНДЦ при РНБО України. – 2009. – № 21. – С. 314–322.

¹⁷ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – С. 427.

¹⁸ Словарь по кибернетике : св. 2000 ст. / под. ред. В. С. Михалевича. – 2-е изд. – К. : Гл. ред. УСЭ им. М. П. Бажана, 1989. – С. 259; Словарь иностранных слов / под ред. А. Г. Спиркина, И. А. Акчурина, Р. С. Карпинской. – 11-е изд. стереотип. – М. : Рус. яз., 1984. – С. 226; Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М. : Сов. энцикл. – Т. 12. – Кварнер – Колгур, 1973. – С. 75.

¹⁹ Словарь по кибернетике : св. 2000 ст. – С. 265.

²⁰ Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність від 23 листоп. 2001 р. : ратифіковано із застереженнями і заявами Законом України «Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність» від 7 вересня 2005 р. № 2824-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_575. – Заголовок з екрану.

утворене в результаті функціонування кібернетичних комп'ютерних систем управління та обробки інформації.

Тлумачний словник Oxford English Dictionary²¹ префікс «cyber-» визначає як частину слова та означає відношення до інформаційних технологій, мережі Інтернет, віртуальної реальності. Схоже визначення дає і словник Cambridge Advanced Learner's Dictionary, за яким префікс «cyber-» означає включення в себе використання комп'ютерів або відношення до комп'ютерів, мережі Інтернет²². При цьому, як приклад, зазначений словник наводить слово «cybercrime» – кіберзлочинність (кіберзлочин).

Інші автори праць у галузі інформаційної безпеки, такі як В. А. Номоконов і Т. Л. Тропіна, вважають, що терміни «кіберзлочинність» і «комп'ютерна злочинність» дуже близькі один до одного, але не є синонімічними, а поняття «кіберзлочинність» (в англомовному варіанті – cybercrime) ширше за поняття «комп'ютерна злочинність» (computer crime) і більш точно відображає природу такого явища, як злочинність в інформаційному просторі²³.

Разом із тим В. Б. Вехов, Ю. І. Ляпунов, В. Ю. Максимов, М. А. Селіванов допускають існування терміна «комп'ютерний злочин» у кримінологічному і криміналістичному аспектах. При цьому М. А. Селіванов вважає, що необхідно більш широко тлумачити цей термін, включаючи в його розуміння всі злочини, вчинені з використанням комп'ютерної техніки.

Таким чином, «cybercrime» – це злочинність, пов'язана як з використанням комп'ютерів, так і використанням інформаційних технологій і глобальних мереж. Що стосується терміна «computer crime», то він відноситься тільки до злочинів, що вчиняються проти комп'ютерів або комп'ютерних даних.

²¹ Oxford English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.askoxford.com/>. – Заголовок з екрану.

²² Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org>. – Заголовок з екрану.

²³ Докладніше див.: Номоконов В. А. Киберпреступность как новая криминальная угроза / В. А. Номоконов, Т. Л. Тропина // Криминология : вчера, сегодня, завтра : журн. Санкт-Петербург. междунар. Криминолог. клуба. – 2012. – № 1 (24). – С. 45–55.

Необхідно зазначити, що стрімкий розвиток засобів комунікації призвів до того, що поняття «комп'ютер», ЕОТ, ЕОМ застосовуються до великої кількості різних пристроїв. Адже ПК, планшети, смартфони, що підтримують 3G, UMTS, HSPDA-технології, тощо складно конкретизувати єдиною назвою. Очевидним є й те, що протягом наступних років з'явиться можливість використовувати низку гаджетів більш високого технологічного рівня для комунікації та роботи.

У свою чергу, Рада Європи у Конвенції про кіберзлочинність виживає термін «кіберзлочинність», а не «комп'ютерна злочинність», хоча і не наводить його визначення.

Т. Л. Тропіна²⁴ визначає кіберзлочинність як сукупність злочинів, учинених у кіберпросторі за допомогою або з використанням комп'ютерних систем чи комп'ютерних мереж, а також інших засобів доступу до кіберпростору, в рамках комп'ютерних систем або мереж і проти комп'ютерних систем, комп'ютерних мереж й комп'ютерних даних. Це визначення відповідає рекомендаціям експертів ООН. На їхню думку, термін «кіберзлочинність» охоплює будь-який злочин, що вчиняється з використанням комп'ютерної системи або мережі, в рамках комп'ютерної системи або мережі чи проти комп'ютерної системи або мережі. Таким чином, до кіберзлочинів може бути віднесено будь-який злочин, учинений в електронному середовищі – кіберпросторі.

Слід зазначити, що більша частина звітів, рекомендацій та публікацій із питань кіберзлочинності в ООН та ЄС починаються з визначення термінів «комп'ютерна злочинність» і «кіберзлочинність». У цьому контексті за останні десятиліття використовувалися різні підходи до вироблення точного тлумачення для обох термінів. Так, на 10-му Конгресі ООН²⁵ з попередження

²⁴ Докладніше див.: Тропіна Т. Л. Киберпреступность: понятие, состояние, уголовно-правовые меры борьбы : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. – 22 с.

²⁵ Crimes related to computer networks, Background paper for the workshop on crimes related to the computer network, 10 th UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. – 2000. – A/CONF.187/10. – P. 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://available at: www.uncjin.org/ Documents/congr10/10e.pdf>. – Заголовок з екрану.

злочинності та поведіння з правопорушниками в ході семінару були вироблені два визначення: «кіберзлочинність» у вузькому розумінні – будь-яка протизаконна поведінка у формі електронних операцій, спрямована проти безпеки комп'ютерних систем і оброблюваних ними даних; кіберзлочинність у широкому сенсі (злочини, пов'язані із застосуванням комп'ютерів) – будь-яка протизаконна поведінка, що вчиняється за допомогою або з використанням комп'ютерної системи чи мережі.

Одним із загальноприйнятих визначень, що характеризує це явище, є таке: кіберзлочинність – будь-яке діяння, в якому інструментом, метою або місцем злочинних дій є комп'ютери або мережі²⁶. В іншому випадку кіберзлочинністю називаються дії відносно кібернетичних систем.

Викладене вище дозволяє стверджувати, що термін «кіберзлочинність» має більш широке значення, ніж «комп'ютерна злочинність».

Отже, *кіберзлочинність* – це сукупність кіберзлочинів, учинених у кіберпросторі за допомогою або з використанням комп'ютерних систем чи комп'ютерних мереж, а також інших засобів доступу до кіберпростору, в рамках комп'ютерних систем або мереж і проти комп'ютерних систем, комп'ютерних мереж й комп'ютерних даних.

Кіберзлочин у відповідності до КК України – суспільно небезпечне винне діяння (дія чи бездіяльність), що вчинене суб'єктом злочину з використанням в якості знарядь злочину інформаційних та телекомунікаційних технологій, пристроїв, систем та мереж, має транскордонний, організований характер, високий рівень латентності, а так само характеризується високою технічною озброєністю злочинців і вчиняється в електронному середовищі (кіберпросторі).

Кібершахрайство – кіберзлочин, що полягає в заволодінні чужим майном або надбанні права на майно шляхом обману чи зловживання довірою та

²⁶ Twelfth United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unodc.org/documents/crime-congress/12th-Crime-Congress/Documents/A_CONF.213_9/V1050382e.pdf. – Заголовок з екрану.

вчиняється у кіберпросторі за допомогою або з використанням комп'ютерно-телекомунікаційних пристроїв, систем чи мереж, а також інших засобів доступу до кіберпростору в рамках комп'ютерних систем або мереж і проти комп'ютерних систем, комп'ютерних мереж й комп'ютерних даних.

Очевидним є той факт, що ефективна протидія кібершахрайству можлива лише за умови узгодженої взаємодії та єдності, реалізації загальнокримінальної політики, визначення та закріплення на законодавчому рівні понять «кіберзлочинність», «кіберзлочин», «кібершахрайство».

Отже, нами зроблено спробу дати авторське визначення поняттям «кіберзлочинність», «кіберзлочин», «кібершахрайство».

Шапочка С. В. Относительно понятия мошенничества, совершаемого с использованием компьютерных сетей (кибермошенничество)

Статья посвящена исследованию категорий киберпреступность, киберпреступление, кибермошенничество, компьютерная преступность, компьютерное мошенничество и различиям между ними, наработке авторских определений.

Ключевые слова: *киберпреступность, киберпреступление, кибермошенничество.*

Shapochka S. On the concept of fraud committed using a computer network (cyber fraud)

The article studies on the categories of cyber crime, cybercrime, computer crime, computer fraud, and the differences between them, the elaboration of the author's definition.

Key words: *cyber crime, cybercrime, cyber fraud.*